

MDOI-01-2026.0110
MNR--1-654DF6

بررسی موانع، راهکارها و نقش حسابداری در شفافیت و کارایی شهرداریها

فاطمه ورسه

دانشجو ارشد مدیریت مالی، موسسه آموزش عالی غزالی، قزوین، ایران

varsefateme@gmail.com

چکیده

شهرداری‌ها به عنوان نهادهای خدمات‌رسان عمومی، نقشی حیاتی در توسعه شهری و بهبود کیفیت زندگی شهروندان ایفا می‌کنند. شهرداری‌ها از مهم‌ترین نهادهای عمومی غیردولتی هستند که وظیفه مدیریت امور شهری، توسعه زیرساخت‌ها، حفظ محیط زیست، ارائه خدمات شهری، برنامه‌ریزی عمرانی و ارتقای کیفیت زندگی شهروندان را بر عهده دارند. انجام صحیح این وظایف نیازمند مدیریت دقیق منابع مالی و نظارت مستمر بر نحوه مصرف بودجه است. حسابداری شهرداری‌ها به عنوان یکی از ارکان اصلی نظام مالی شهرداری، نقش مهمی در ثبت، طبقه‌بندی، گزارشگری و کنترل فعالیت‌های مالی ایفا می‌کند با افزایش جمعیت شهرها، توسعه خدمات شهری و گسترش پروژه‌های عمرانی، اهمیت وجود یک سیستم حسابداری کارآمد بیش از گذشته احساس می‌شود. این سیستم علاوه بر ثبت رویدادهای مالی، امکان برنامه‌ریزی، کنترل هزینه‌ها، ارزیابی عملکرد و پاسخگویی به شهروندان و نهادهای نظارتی را فراهم می‌کند.با این حال، چالش‌هایی نظیر کمبود منابع مالی، عدم شفافیت مالی و ناکارآمدی در مدیریت هزینه‌ها، عملکرد این نهادها را تحت تأثیر قرار داده است. حسابداری بخش عمومی به عنوان ابزاری برای ثبت، طبقه‌بندی و گزارش دهی رویدادهای مالی، نقش کلیدی در افزایش شفافیت و کارایی دارد. حسابداری شهرداری‌ها شاخه‌ای از حسابداری بخش عمومی است که به ثبت، طبقه‌بندی، تلخیص و گزارش اطلاعات مالی شهرداری می‌پردازد. هدف اصلی آن فراهم کردن اطلاعات مالی دقیق، قابل اتکا و به‌موقع برای مدیران، شوراهای اسلامی شهر، دستگاه‌های نظارتی و شهروندان است تا بتوانند درباره نحوه استفاده از منابع عمومی قضاوت و تصمیم‌گیری کنند. برخلاف شرکت‌های خصوصی که هدف اصلی آن‌ها کسب سود است، شهرداری‌ها به دنبال ارائه خدمات عمومی هستند. بنابراین سیستم حسابداری آن‌ها بر مبنای کنترل بودجه، رعایت قوانین و حفظ منافع عمومی طراحی می‌شود. این مقاله به بررسی موانع موجود در پیاده‌سازی سیستم‌های حسابداری در شهرداری‌ها، ارائه راهکارهای عملیاتی و تحلیل رابطه میان حسابداری مبتنی بر تعهدات و عملکرد مالی شهرداری‌ها می‌پردازد .

کلید واژه: حسابداری تعهدی،توسعه شهری، شهرداری ها، گزارش مالی

۱.مقدمه

اهداف حسابداری در شهرداری ها

مهم‌ترین اهداف حسابداری شهرداری‌ها عبارت‌اند از:

ثبت دقیق کلیه درآمدها و هزینه‌ها
کنترل اجرای بودجه مصوب
ایجاد شفافیت مالی
پاسخگویی در برابر شهروندان و نهادهای نظارتی
کمک به برنامه‌ریزی مالی و بودجه‌ای
جلوگیری از تخلفات و سوءاستفاده‌های مالی
ارائه گزارش‌های مالی دقیق برای تصمیم‌گیری مدیران
مدیریت صحیح دارایی‌ها و بدهی‌های شهرداری

توسعه پایدار شهری نیازمند مدیریت بهینه منابع و نظارت کارآمد بر هزینه‌ها و درآمدها است. در بسیاری از کشورها، از جمله ایران، شهرداری‌ها با کسری بودجه مواجه هستند و اعتماد عمومی را به دلیل فقدان شفافیت از دست داده‌اند.

(Jones & Kaur, 2019)

حسابداری تنها یک ابزار ثبت اسناد نیست، بلکه سیستمی اطلاعاتی است که به تصمیم‌گیرندگان کمک می‌کند تا با ارائه گزارش های دقیق و به‌موقع، کارایی عملیاتی را افزایش دهند و با شفاف‌سازی مالی، فساد اداری را کاهش دهند.

(Mwangi & Odhiambo, 2020)

هدف اصلی این پژوهش، شناسایی موانع پیش رو در جهت‌دهی به حسابداری شهرداری‌ها و ارائه راهکارهایی برای ارتقای شفافیت و کارایی است.

۲-اهمیت حسابداری در بخش عمومی و شهرداری‌ها

حسابداری در شهرداری‌ها باید فراتر از حسابداری سنتی (نقدی) عمل کند. تغییر رویکرد به سمت حسابداری تعهدی اجازه می‌دهد تا درآمدها و هزینه‌ها در زمانی که ایجاد می‌شوند ثبت گردند، نه زمانی که پول جابه‌جا می‌شود. این امر منجر به تصویر واقعی‌تری

ازوضعیت مالی شهرداری می‌شود.

(Sanchez & Gonzalez, 2018).

شفافیت مالی از طریق گزارش‌های استاندارد مالی، امکان نظارت همگانی و نظارت نهادهای بالادستی را فراهم کرده و به مدیریت بهینه منابع کمک می‌کند. همچنین، کارایی مالی به معنای استفاده حداکثری از منابع محدود برای بیشترین خروجی خدمات شهری است(Rossi & Pacciani, 2017) . حسابداری صحیح موجب افزایش اعتماد عمومی نسبت به عملکرد شهرداری می‌شود. زمانی که اطلاعات مالی به صورت شفاف و دقیق ثبت و گزارش گردد، مدیران می‌توانند درباره اجرای پروژه‌های عمرانی، توسعه حمل‌ونقل، فضای سبز، خدمات شهری و سایر فعالیت‌ها تصمیمات مناسب‌تری اتخاذ کنند. از سوی دیگر، حسابداری مناسب باعث کاهش اتلاف منابع، افزایش بهره‌وری، کنترل هزینه‌ها و استفاده بهینه از بودجه خواهد شد.

منابع درآمدی شهرداری:

شهرداری‌ها برای تأمین هزینه‌های خود از منابع مختلفی استفاده می‌کنند که مهم‌ترین آن‌ها عبارت‌اند از:

۱. عوارض نوسازی

۲ .عوارض صدور پروانه ساختمانی

۳ .عوارض کسب و پیشه

۴ .عوارض خودرو

۵ .جرایم ساختمانی

۶ .درآمد حاصل از اجاره املاک و مستغلات

۷ .فروش خدمات شهری

۸ .کمک‌های دولتی

۹ .درآمد حاصل از سرمایه گذاری ها

۱۰. درآمدهای ناشی از فروش اموال مازاد

ثبت صحیح این درآمدها از وظایف اصلی سیستم حسابداری شهرداری است.

هزینه‌های شهرداری‌ها:

هزینه‌های شهرداری نیز بسیار متنوع هستند و شامل موارد زیر می‌شوند:

حقوق و مزایای کارکنان

-هزینه نگهداری معابر

-جمع‌آوری زباله

-توسعه فضای سبز

-آسفالت و عمران شهری

-روشنایی معابر

-خرید تجهیزات

-خدمات آتش‌نشانی

-حمل‌ونقل عمومی

-پروژه‌های عمرانی

تمام این هزینه‌ها باید مطابق قوانین و بودجه مصوب ثبت و کنترل شوند.

بودجه در شهرداری‌ها:

بودجه مهم‌ترین ابزار برنامه‌ریزی مالی شهرداری است. بودجه شامل پیش‌بینی درآمدها و هزینه‌های یک سال مالی بوده و پس از تهیه توسط شهرداری، به تصویب شورای اسلامی شهر می‌رسد. حسابداری شهرداری موظف است اجرای بودجه را کنترل کرده و میزان تحقق درآمدها و هزینه‌ها را به طور مستمر گزارش دهد.

ویژگی‌های حسابداری شهرداری‌ها:

حسابداری شهرداری دارای ویژگی‌های خاصی است که آن را از حسابداری شرکت‌های خصوصی متمایز می‌کند:

-تأکید بر پاسخگویی عمومی

-رعایت قوانین و مقررات مالی

-کنترل دقیق بودجه

-ثبت منابع عمومی

-ارائه گزارش‌های مالی به شورا و دستگاه‌های نظارتی

-مدیریت دارایی‌های عمومی

وظایف واحد حسابداری شهرداری:

واحد حسابداری مسئول انجام فعالیت‌های زیر است:

-ثبت اسناد حسابداری

-تهیه صورت‌های مالی

-کنترل پرداخت‌ها

-ثبت دریافت‌ها

-تهیه گزارش‌های مالی

-کنترل بودجه

-نگهداری اسناد مالی

-محاسبه حقوق و مزایا

-کنترل اموال و دارایی‌ها

-همکاری با حسابرسان

کنترل‌های داخلی در شهرداری:

کنترل داخلی یکی از عوامل مهم سلامت مالی شهرداری است. این کنترل‌ها شامل تفکیک وظایف، نظارت بر پرداخت‌ها، کنترل اسناد، بررسی درآمدها، ثبت دقیق معاملات و انجام حسابرسی داخلی است.

وجود کنترل داخلی مناسب موجب کاهش خطا، تقلب و سوءاستفاده از منابع عمومی می‌شود.

۳.موانع اصلی در تحقق شفافیت و کارایی از طریق حسابداری:

بررسی‌های میدانی و پژوهش‌های اخیر، موانع زیر را به عنوان چالش‌های اصلی شناسایی کرده‌اند:

۳-۱.موانع ساختاری و قانونی

ضعف در استانداردهای حسابداری: عدم اجرای کامل استانداردهای حسابداری بخش عمومی در تمامی شهرداری‌ها و تفاوت در روش‌های گزارش‌دهی

مداخلات سیاسی: دخالت نهادهای سیاسی در تعیین اولویت‌های بودجه‌ریزی که منجر به بی‌نظمی در برنامه‌ریزی مالی می شود(علی آبادی و همکاران،۱۳۹۸)

۳-۲.موانع انسانی و سازمانی

کمبود نیروی متخصص: فقدان مدیران مالی و حسابداران آموزش‌دیده در حوزه حسابداری تعهدی و مدیریت پروژه‌های عمرانی

مقاومت در برابر تغییر: فرهنگ سازمانی قدیمی که بر مستندسازی سنتی تأکید دارد و در برابر سیستم‌های یکپارچه مالی مقاومت می‌کند(نوری و صادقی،۱۳۹۷)

۳-۳.موانع فناوری اطلاعات

پراکندگی سیستم‌های نرم‌افزاری: عدم یکپارچگی بین سیستم‌های مالی، انبار، حقوق و دستمزد و درآمدزایی، که منجر به تداخل داده‌ها و کاهش دقت اطلاعات می‌شود

(احمدی،۱۴۰۲)

۴.راهکارهای پیشنهادی برای ارتقای عملکرد

برای غلبه بر موانع فوق و افزایش شفافیت و کارایی، راهکارهای زیر پیشنهاد می‌شود:

۴-۱- پیاده‌سازی جامع حسابداری تعهدی

شهرداری‌ها باید فرآیند گذار از حسابداری نقدی به تعهدی را تسریع کنند. این کار نیازمند بازنگری در چارت حساب‌ها و آموزش نیروهای انسانی است. حسابداری تعهدی امکان شناسایی بدهی‌های پنهان و دارایی‌های راکد را فراهم می‌کند.

(Lee & Kim, 2019)

۴-۲- یکپارچه‌سازی سیستم‌های فناوری اطلاعات

استفاده از نرم‌افزارهای یکپارچه حسابداری که ماژول‌های مالی، تدارکات، پروژه و درآمد را به صورت بلادرنگ به هم متصل می کنند، ضروری است. این امر از مغایرت‌های دفتری جلوگیری کرده و گزارش‌گیری را تسهیل می‌کند.

(Mwangi & Odhiambo, ۲۰۲۰)

۴-۳- تقویت نهادهای نظارتی و شفافیت آنلاین

شهرداری‌ها باید گزارش‌های مالی را به صورت دوره‌ای در پورتال‌های آنلاین منتشر کنند. ایجاد سامانه‌های شفافیت که در آن جزئیات مناقصات، پیمانکاران و هزینه‌های عملیاتی قابل دسترسی عموم باشد، فساد را کاهش داده و اعتماد شهروندان را جلب می کند.

(Sanchez & Gonzalez, 2018)

۴-۴- سرمایه‌گذاری روی آموزش و توسعه منابع انسانی

برگزاری دوره‌های تخصصی برای کارکنان مالی در زمینه استانداردهای حسابداری بخش عمومی، مدیریت ریسک و تحلیل صورت

های مالی ضروری است. همچنین، استخدام متخصصین با مهارت‌های تحلیل داده مالی می‌تواند کیفیت گزارش‌ها را افزایش دهد.

(Jones & Kaur, 2019).

۵- نتیجه گیری

حسابداری نقش قلب تپنده مدیریت مالی شهرداری‌ها را ایفا می‌کند. بدون سیستم حسابداری دقیق و شفاف، کارایی مالی غیرممکن است و درهای فساد و ناکارآمدی گشوده می‌شود. موانع اصلی شامل ضعف زیرساخت‌های فناوری، کمبود نیروی متخصص و چالش‌های قانونی است. با پیاده‌سازی حسابداری تعهدی، یکپارچه‌سازی سیستم‌های نرم‌افزاری و ترویج فرهنگ شفافیت، می‌توان به شهرداری‌هایی کارآمدتر، پاسخگوتر و شفاف دست یافت. این امر نه تنها به بهبود خدمات شهری کمک می کند، بلکه سرمایه اجتماعی و اعتماد عمومی را نیز بازسازی خواهد نمود.

۶.(References) منابع و مآخذ

۱-Jones, R. D., & Kaur, J. (۲۰۱۹). The Role of Accrual Accounting in Enhancing Transparency and Accountability in Public Sector. Journal of Public Administration Research and Theory, ۲۹(۲), ۲۶۵-۲۴۷. ۱۰/۱۰۹۳/jpart/ury۰۳۲

۲-Mwangi, W., & Odhiambo, N. (۲۰۲۰). Challenges in Implementing Accrual Accounting in Local Governments: Evidence from Developing Countries. International Journal of Public Sector Management, ۳۳(۱), ۶۲-۴۵. ۱۰/۱۱۰۸/IJPSM-۰۰۷۵-۲۰۲۰-۰۴

۳-Sanchez, M., & Gonzalez, J. (۲۰۱۸). The Impact of Financial Transparency on Municipal Efficiency: A Systematic Review. Public Management Review, ۲۰(۳), ۳۶۵-۳۴۵. ۱۰/۱۰۸۰/۱۴۷۱۹۰۳۷/۲۰۱۸/۱۵۰۵۷۶۲

۴-Rossi, F., & Pacciani, A. (۲۰۱۷). Obstacles to Implementing Effective Financial Management Systems in Local Governments. Journal of Financial Management, Markets and Institutions, ۶(۱), ۵۰-۳۵. ۱۰/۲۲۰۲/۴۳۴۴/۱۵۵۳-۲۲۸۲

۵-Lee, S., & Kim, B. (۲۰۱۹). The Role of Information Technology in Enhancing Financial Transparency and Accountability in Municipalities. Information Systems Management, ۳۶(۲), ۱۶۲-۱۴۷. ۱۰/۱۰۸۰/۰۷۴۲۱۲۲۲/۲۰۱۸/۱۵۳۳۳۲۳

۶-علی‌آبادی، م.، محمدی، س.، و کریمی، ح. (۱۳۹۸). نقش شفافیت مالی در کاهش فساد اداری در شهرداری‌های ایران. فصلنامه حسابداری مدیریت شهری، ۵(۲)، ۴۵-۶۲.

۷-احمدی، ر. (۱۴۰۲). چالش‌های فناوری اطلاعات در پیاده‌سازی سیستم‌های یکپارچه مالی شهرداری‌ها. مجله تحقیقات مالی کاربردی، ۱۴(۱)، ۱۱۰-۱۲۵.

اولین کنفرانس بین المللی
حکمرانی هوشمند در شهرداری‌ها و سازمان‌ها
با محوریت مهندسی، معماری، خدمات شهری، حسابداری، مدیریت،
جغرافیا و حقوق در عصر نوین

اولین کنفرانس بین المللی
حکمرانی هوشمند در شهرداری‌ها و سازمان‌ها
با محوریت مهندسی، معماری، خدمات شهری، حسابداری، مدیریت،
جغرافیا و حقوق در عصر نوین